

Prostředí třídy jako edukační prostor žáků primární školy **Environment in the classroom as the learning space in primary school**

Marie Linková

Pracoviště autora: katedra primární pedagogiky, Pedagogická fakulta UK Praha

Klíčová slova česky: edukační (učební) prostředí, třída, prostor učebny, uspořádání třídy

Key words: learning environment, classroom, classroom space, classroom arrangement

Abstrakt: Příspěvek je zaměřen na identifikaci faktického i preferovaného fyzikálního (především architektonického) prostředí dnešních školních tříd. Vychází z dat získaných dotazníkovým šetřením žáků 3.–5. tříd základních škol a snaží se odpovědět na otázku, jak tito žáci vnímají prostředí své třídy a jaké požadavky na tvorbu edukačního prostředí kladou.

Abstract: The entry concentrates at identification both of practical and preferred physical (especially architectural) environments in nowadays classrooms. It results from pupils' questionnaire investigation in 3rd–5th class of basic schools and aspires to answer how the pupils sense the climate in their classroom and which demands for learning environment formation they have.

Příspěvek je součástí řešení výzkumného záměru MSM 0021620862.

Formulace problému a metoda jeho řešení

Náš příspěvek je motivován snahou přispět k vymezení obrazu prostředí, v němž se rozvíjí osobnost žáka. Z potencionálních činitelů vlivu tohoto prostředí na žáka jsme se dosud převážně zabývali jeho psychosociálními faktory, tedy fenoménem označovaným jako klima školní třídy. Nyní chceme zaměřit naši pozornost na identifikaci faktorů fyzikálních, tj. identifikaci faktického i preferovaného materiálního a architektonického prostředí dnešních školních tříd.

Naším cílem je najít odpověď na otázku, jak žáci mladšího školního věku vnímají prostředí své třídy a jaké požadavky kladou na tvorbu prostoru, ve kterém se vzdělávají.

Pro potřeby našeho šetření jsme připravili dotazník, zjišťující:

- názory žáků na spokojenost či nespokojenost s prostředím školní třídy,
- potřeby individuálního prostorového zázemí,
- preference pro dané uspořádání edukačního prostoru třídy,

- volbu optimálního místa k sezení dle výběru žáka,
- požadavky žáka na materiální a architektonické prostředí třídy.

Dotazník byl koncipován tak, aby umožňoval získání širších odpovědí, tedy nelimitoval respondenty jen aspekty architektonickými, ale také ukazoval, jak žáci vnímají třídní prostředí jako celek (viz např. položka formátu opakované nedokončené věty Naše školní třída je ...).

K výše zmíněné explorační metodě byla připojena technika přímého, krátkodobého pozorování, jejím výstupem se stala fotodokumentace a nákres půdorysu a vybavení dané třídy, dále pak záznam její atmosféry.

Popis zkoumaného vzorku

Sběr dat proběhl ve školním roce 2006/2007 ve 45 třídách třetího, čtvrtého a pátého ročníku 22 pražských a 23 mimopražských základních škol s celkem 903 žáky (463 chlapci a 440 dívkami).

Pražské školy jsou zastoupeny 577 žáky (358 chlapci a 279 dívkami), mimopražské 326 žáky (105 chlapci, 161 dívkou).

Výsledky a jejich interpretace

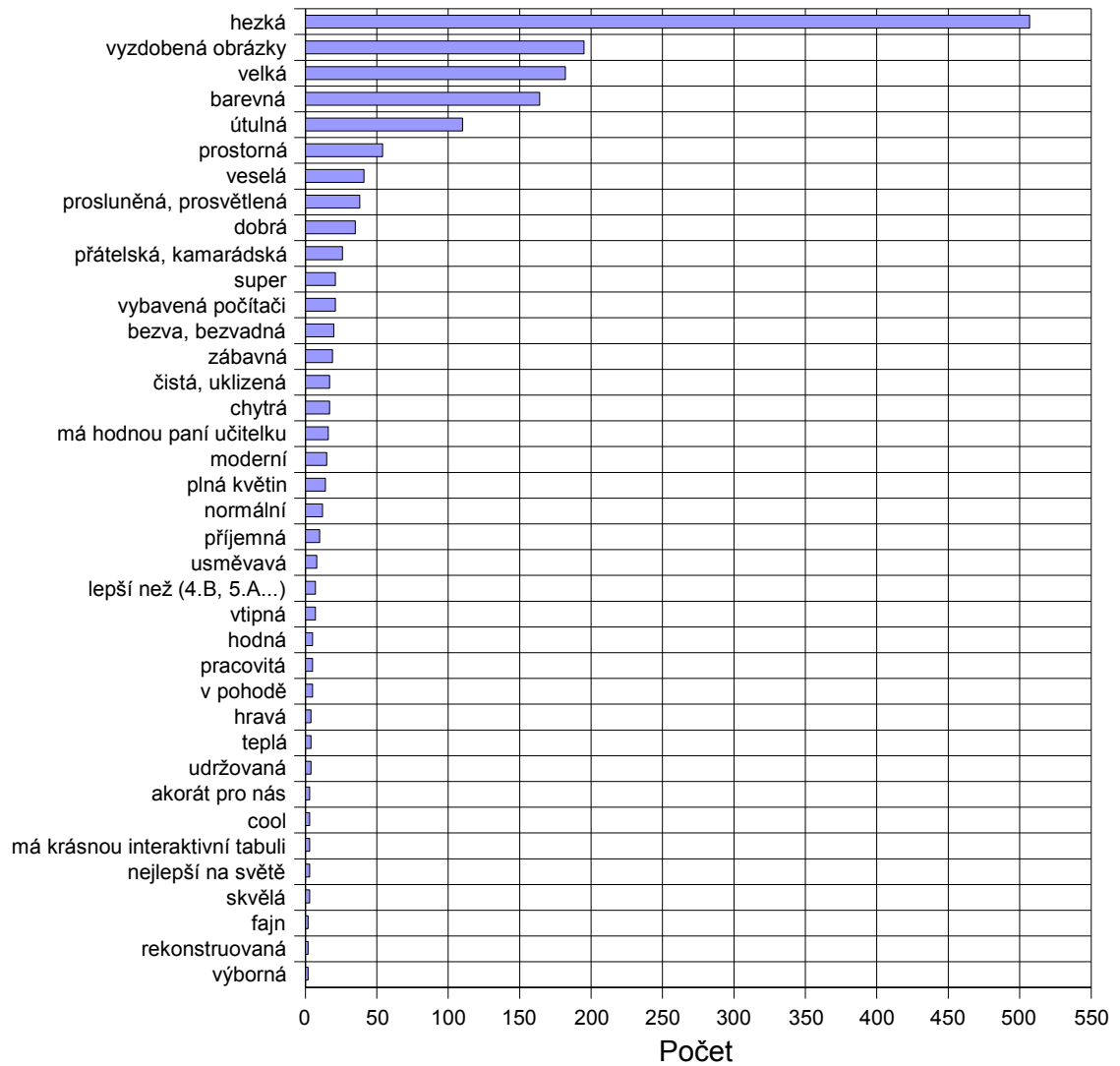
Vybrané položky

Položka č. 1:

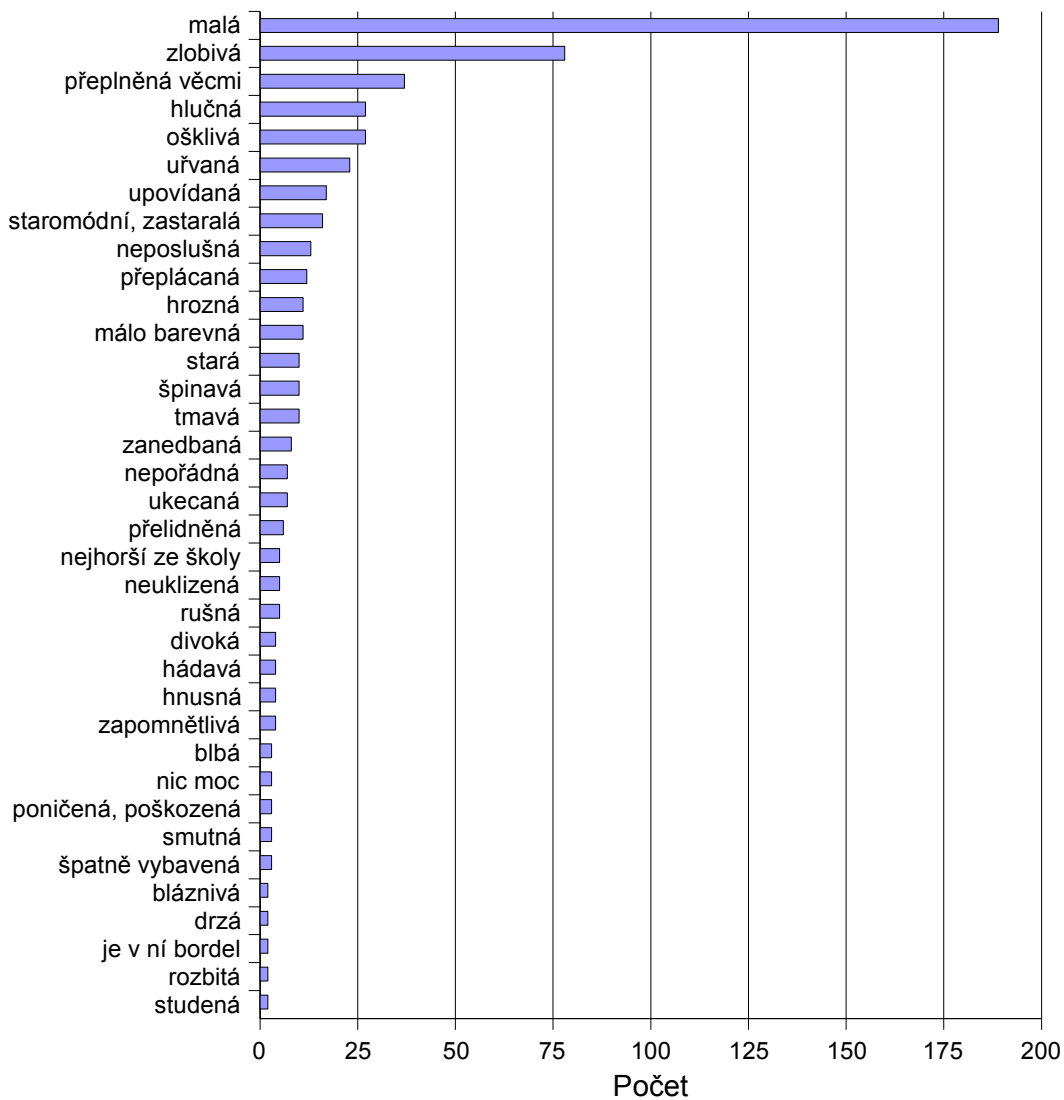
Naše školní třída je...

K popisu autentického stavu školní třídy žáci využili mnoha adjektiv, která se vztahovala k materiálnímu vybavení i sociálně emočnímu naladění třídy. Pokud bychom chtěli naše školní třídy pohledem žáků velmi stručně charakterizovat, reprezentovala by je slova „hezká“, „vyzdobená“, ale „malá“. Ostatní charakteristiky jsou seřazeny dle četností v následujících grafech, plurál vypovídá o tom, že žáci v této položce zaznamenali nejen pozitivní pocity, ale disponovali i širokým rejstříkem negativního hodnocení.

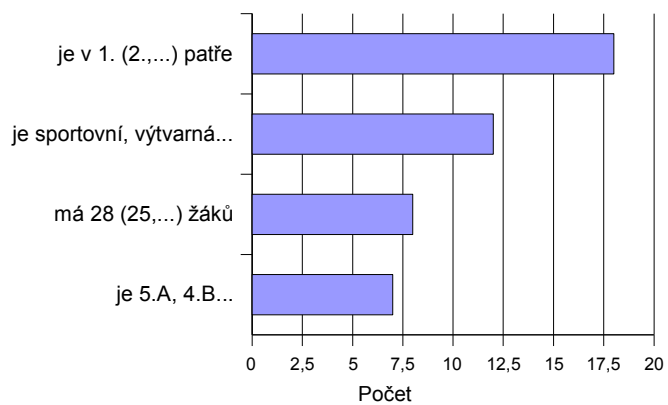
Graf 1. Pozitivní hodnocení školní třídy



Graf 2. Školní třída - negativní hodnocení



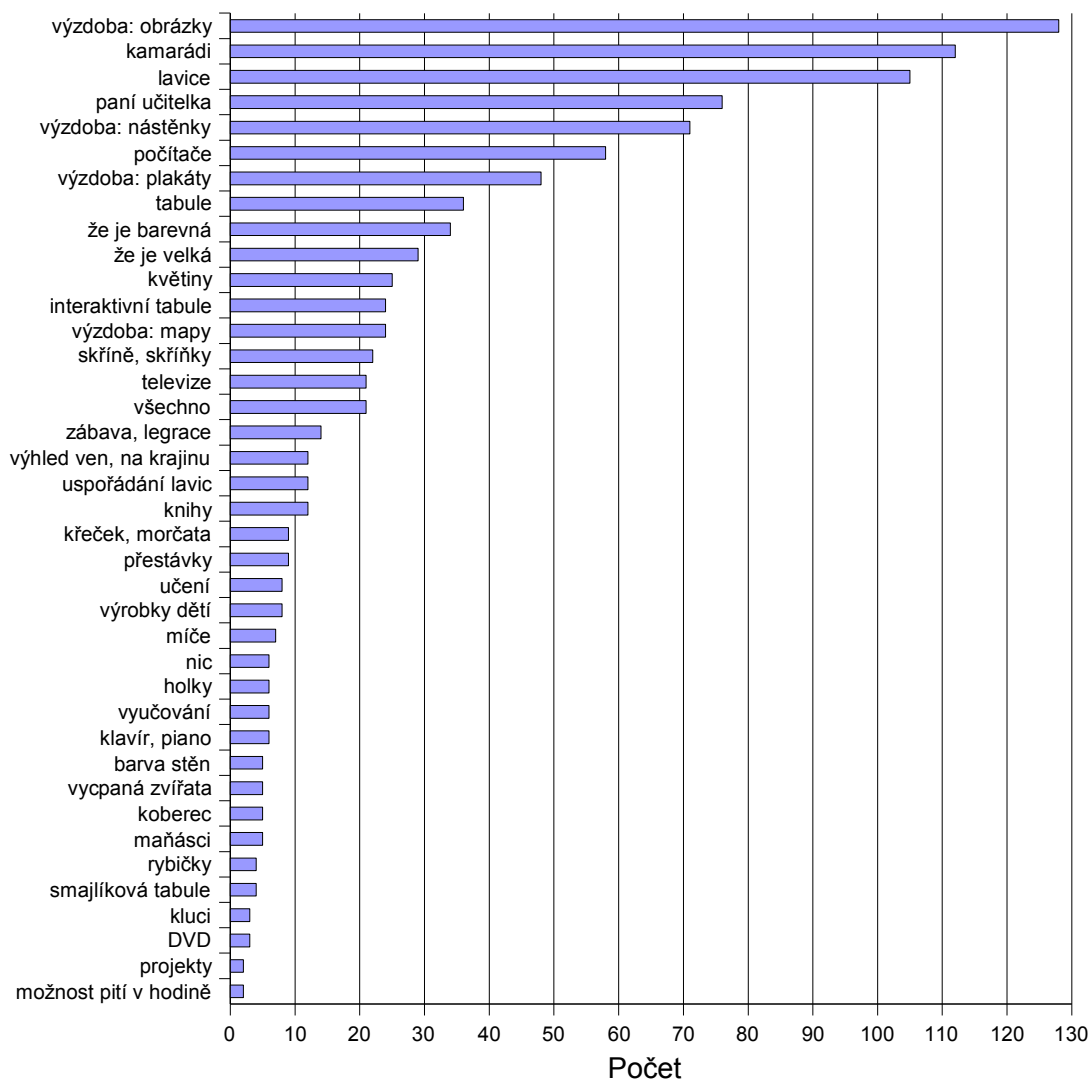
Graf 3. Školní třída - objektivní hodnocení



Položka č. 2:

Na naší školní třídě se mi nejvíce líbí...

Graf 4. Školní třída - preferované hodnocení



Graf 4 mapuje 39 položek, jejichž přítomnost žáci v daných třídách preferují. Na předních pozicích je zastoupeno nejen materiální vybavení třídy v podobě výzdoby a školních stolků, ale i „personální kvalita“ – kamarádi a paní učitelka (pan učitel).

Položka č. 3:

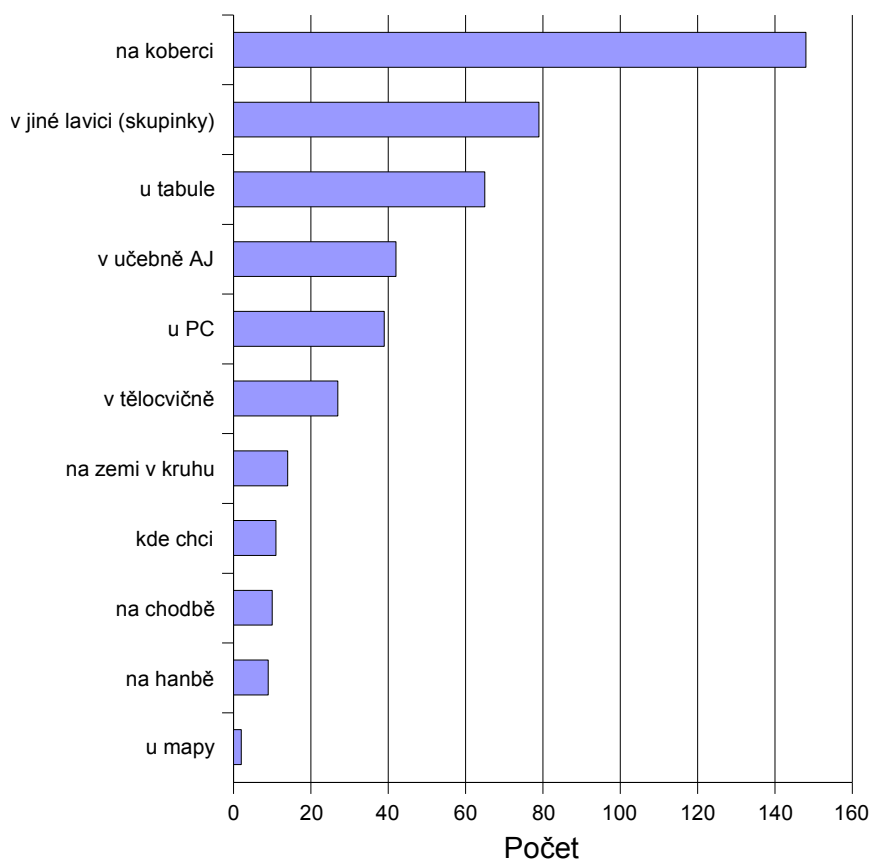
Při vyučování sedím stále na jednom místě ANO/NE

Pokud ne, kde jinde pracuješ, učíš se.

Ze zjištěných odpovědí vyplynulo, že na jednom konkrétním místě sedí při vyučování 490 žáků, tj. 54,3% zkoumaného vzorku.

Jiná místa využívá 405 žáků (43,6%), jejich přehled dle četností výskytu je uveden v grafu 5.

Graf 5. Kde jinde pracuješ



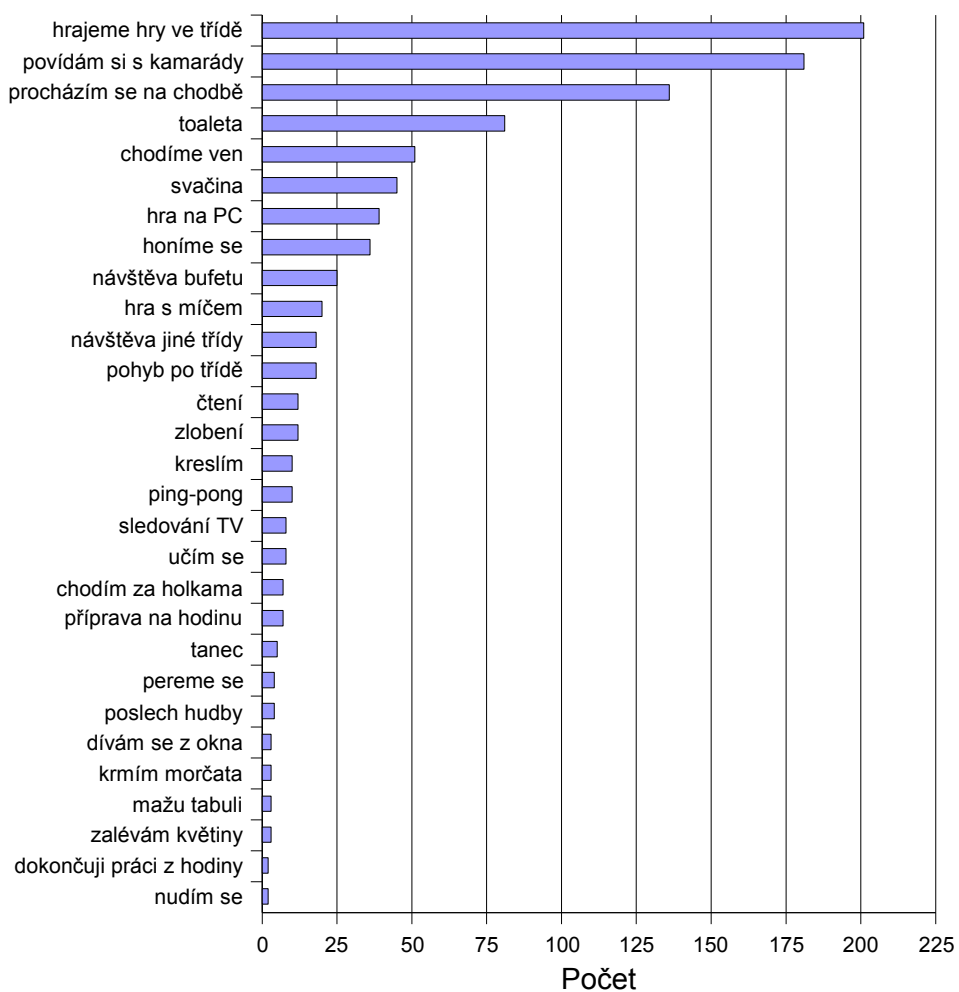
Položka č. 4.

O přestávce zůstávám na svém místě. ANO/NE

Pokud ne, co jiného děláš?

73 žáků neopouští své pracovní místo ani o přestávce. Většina žáků (830) však na svém místě nezůstává (viz graf 6).

Graf 6. Co jiného dělám



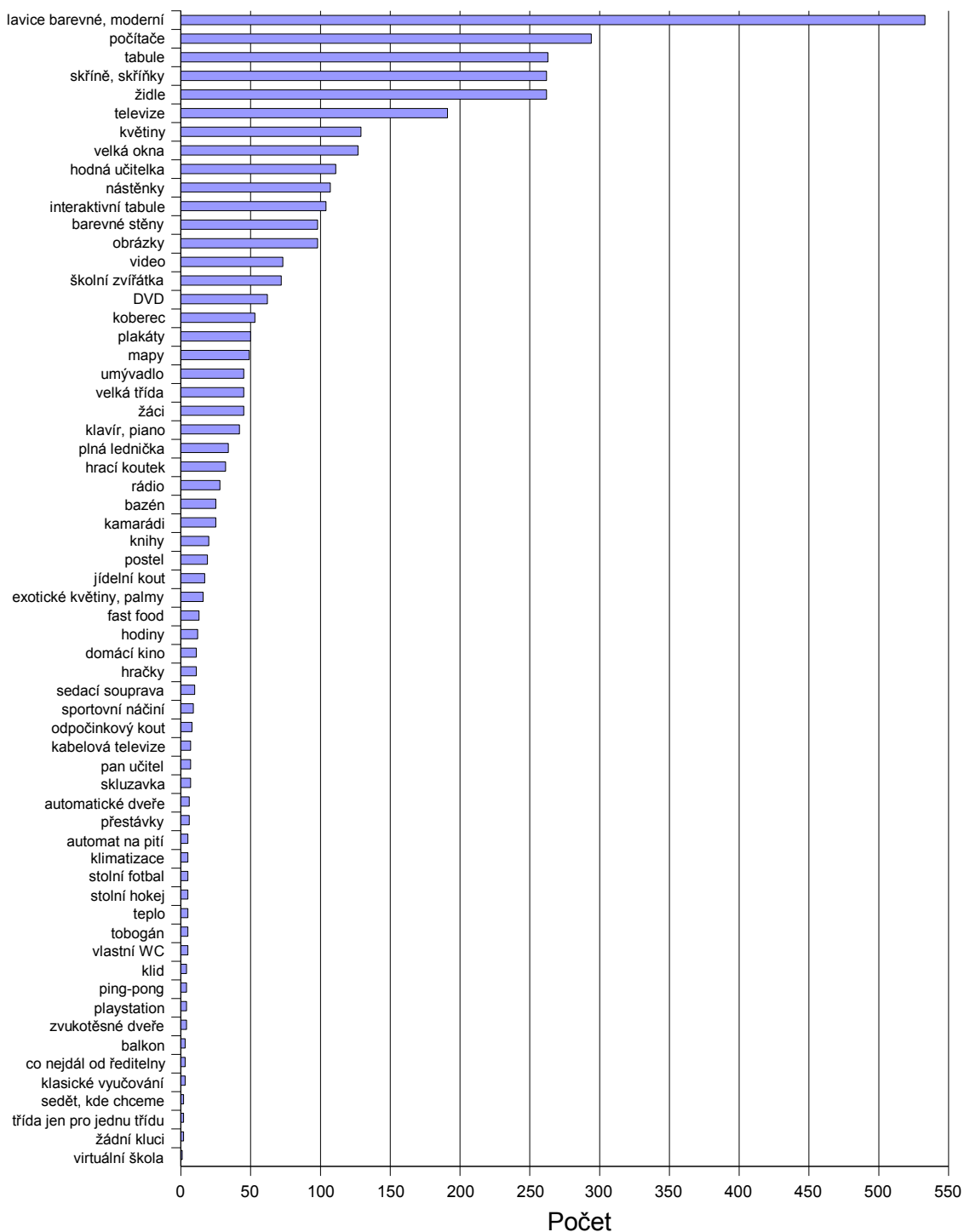
Položka č. 5

Představ si prázdnou místnost, ze které bys měl/a – jako architekt – vytvořit takovou třídu, kde by se Ti líbilo. Jak by taková třída vypadala? Co by v ní nemělo chybět?

Požadavky na ideální třídu uvádí graf 7.

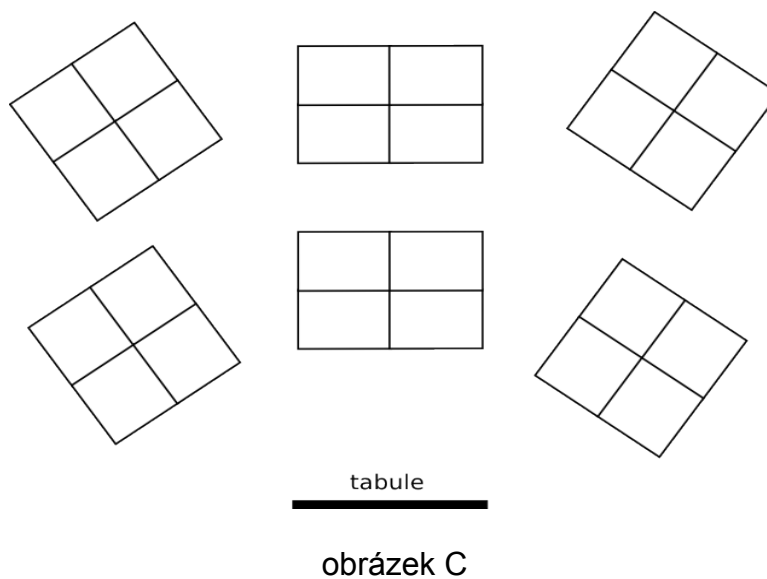
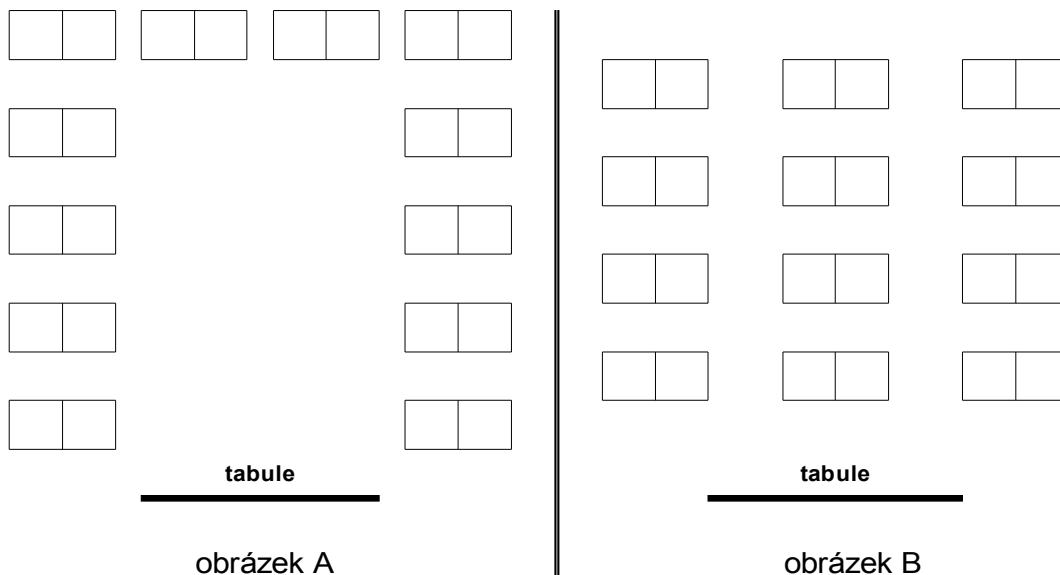
K nejčastějším nárokům na tvorbu ideálního třídního prostředí patří moderní, barevné (často jednomístné) lavice, výkonné počítače a moderní tabule (nejlépe interaktivní).

Graf 7. Ideální třída



Položka č. 6:

Máš před sebou 3 obrázky A, B, C, které představují uspořádání lavic ve třídě.
Zakroužkuj písmeno A, B nebo C u toho obrázku, který nejvíce odpovídá uspořádání lavic ve Vaší třídě.



Variantu A (uspořádání lavic „do podkovy“) označilo 197 žáků (tj. 21,8% respondentů). Největšímu zastoupení (594 žáků, 65,7%) v námi sledovaném souboru se těší varianta B (lze ji označit jako „klasické uspořádání školní třídy“). Varianta C (tzv. „zalomené řady“) se vyskytuje ve 12,4% (pro tuto variantu vypovídalo 112 žáků).

Položka č. 7:

Podtrhni písmeno A, B nebo C u obrázku uspořádání lavic, které se Ti nejvíce líbí.

Žáci by dali přednost variantě C („zalomené řady“), pro tuto variantu se rozhodlo 366 žáků (tj. 44,4% sledovaného souboru). Uspořádání „do podkovy“ (varianta A) konvenuje 295 žákům (32,5% vzorku), Klasické uspořádání lavic preferovalo nejméně žáků – 207 (tj. 22,9% respondentů).

Nutno poznamenat, že v námi sledovaném souboru neexistovala třída, jejíž žáci by byli jednotní v preferenci jednoho určitého typu uspořádání. Zároveň jsme neobjevili třídu, která by byla absolutně spokojená se stávajícím faktickým uspořádáním edukačního prostoru třídy (žáci si přejí „vyzkoušet něco jiného“).

(Dalším položkám dotazníku, např. volbě optimálního místa k sezení dle požadavků žáků, budeme věnovat pozornost v některém z dalších příspěvků.)

V tomto stručném příspěvku jsme se pokusili nahlédnout na edukační prostředí dnešních školních tříd očima žáků. Tento pohled nabízí zamyšlení nad získanými daty ve snaze přispět k celkové příjemné atmosféře školního prostředí.

Literatura:

CANGELOSI, S. J. *Strategie řízení třídy*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-014-6.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

ČÍHALOVÁ, E., MAYER, I. *Jak rozvíjet komunikaci a spolupráci*. Praha: Strom, 1999. ISBN 80-86106-06-3.

MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.

VÁCLAVÍK, V. *Cesta ke svobodné škole*. Hradec Králové: LÍP, 1997. ISBN 80-902289-0-9.